

ПОЗОРНИШНЕ УМЕТНОСТИ
БЕОГРАД
бг: 1152

ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

БРОЈ 2

БЕОГРАД, НОВЕМБРА 1935

ГОДИНА I

ЖИВОТ И УМЕТНОСТ

ЛИСТ ЗА КУЛТИВИСАЊЕ ОСЕЋАЊА ЛЕПОГ

УРЕДНИК

ПЕТАР Ј. ОДАВИЋ

ИЗЛАЗИ МЕСЕЧНО

БРОЈ — 2 ДИН.

ПОЛУГОДИШЊА ПРЕТПЛАТА 10.— ДИН.

ШТА ЈЕ ПЕСНИК?

Ево, како енглески песник Wordsworth одговара на то питање.

„Шта је песник? Кome сe он обраћa? И какав начин изражаја треба очекивати од његa? Песник је човек који говори људима; човек, обдарен живљом осећајношћу, већим ентузијазмом и већом нежношћу; који има више знања о људској природи, и душу, која више схваћа, но што је то случај с обичним људима; то је човек који црпи нарочито задовољство из својих личних страсти и волje, и који се више но други људи радује животном духу што је у њему; који се одушевљава посматрајући сличне страсти и волje, што се манифестију у битисању овога света, и који је склон да их ствара и тамо где их нема. Поред тих својстава својих, песник је склон да се узбуђује више него други људи несталим стварима, и то, као да су још ту крај његa, и подобан је, да изазива у себи страсти, које немају везе са стварношћу, а које међутим у ствари више личе страстима изазваним стварним доживљајима, но ичemu другом што обични људи осећају услед личних стварних емоција. Због тога он стиче више подобности и снаге у изражавању онога што мисли и што осећа, а нарочито у изражавању оних мисли и осећаја, који се после личног избора његовог, или структуре његове личне интелигенције, развијају у њему, без имедијатног спољњег потстицаја.

Како сам чуо: Аристотел је рекао да у поезији има више философије но у свим осталим писаним делима, и у ствари је тако. Оно чиме се поезија бави, то је истина, али не

лична и локална, него општа и оперативна која се не базира на спољним сведочанствима него на сведочанствима оживотвореним страшћу срцима изазваним. *Страшћу у духу оживотворења*. То је истина која је сама себи сведочанство, која даје снагу и божанственост суду, на који се позива, и од кога добија те атрибуте своје. Поезија је слика човека и природе. Препоне које стоје на путу биографију и критичару и њиховој консеквентној употреби, небројено су пута веће, него препоне на које песник наилази, који има адекватан појам о достојанству своје уметности. Песник пише само под једним ограничењем, и то давањем непосредног задовољства, којем се они који га читају од њега надају, не као од адвоката, лекара, поморца, астронома или философа, него као од човека. Осим тог једног ограничења, ништа више не стоји између песника и претставе ствари док између биографа и историчара стоје хиљаде.

Само, нека се та потреба непосредног изазвивања задовољства, не сматра као нека деградација уметности песникове. Далеко од тога. Та је потреба у ствари захвалност лепоти овога света, захвалност у толико искренија, у колико није формална него индиректна, што је песнику врло лако да изведе, пошто посматра свет кроз дух љубави. Сем тога, то је поштовање, указано урођеном достојанству човековом, великим, елементарном принципу задовољства, посредством којег он сазнаје, осећа, живи и креће се. Ми симпатишемо само ономе, што је изазвано задовољством. Не би био рад, да се то моје тврђење

рјаво разуме. Где год се, и уз бोне осећаје, наше симпатије развијају, и ту ће се наћи да се симпатије наше сливају са суптилним осећајем задовољства. Наше знање, наши основни принципи, нису се формирали посматрањем појединачних факата, него оним, што се стварало задовољством, и што постоји у нама једино посредством задовољства. Људи од науке: хемичари, математичари, ма колико да су имали да се боре, знају и осећају то. Ма колико да је мучан рад анатома на науци, за њега је труд његов право задовољство, и где нема задовољства, нема ни знања. А шта песник ради? Он посматра људе и ствари око себе, како узајамно дејствују једни на друге, и изводе огромну компликованост патњи и задовољства. Он посматра људе у њиховој природи и у њиховом обичном животу, уз извесна убеђења, интуицију и дедукцију, која навиком постаје такође интуиција. Он гледа на себе као на человека који посматра ту компликовану сцену идеја и сензација, и свуда налази повода, да у себи изазове симпатије, које су, по потреби његове природе, велика му радост једна. Научар истражује истину као неког далеког и непознатог доброчиниоца, и у самоћи својој воли га. Песник пак, певајући песму у којој

суделује све човечанство с њим, радује се у присуству истине, као наш прави пријатељ и свакодневни друг. Поезија је дах и финији дух свега знања. Она је страстан израз садржаја све науке... Песник је стена и одбрана људске природе. Он је њена снага и њен спасилац, који стално обноси собом нежност и љубав. У наточ разлике земљишта и климе, језика и манира, закона и обичаја, песник спаја у једно широко царство људска друштва... Поезија је прво и последње знање, и бесмртна је, као што је и срце човеково...

*

Сматрао сам за сходно, да у почетку овога свога предузећа, изнесем, како један од највећих светских песника, анализе личност песника, и како одговара на питање: шта је песник? Држим, да ће то бити од користи многима код нас, а нарочито младим талентима, који неодољиво теже, да и они буду сарадници на најплеменитијем и најблагословенијем пољу активности људске: на Уметности и пропагирању естетичког морала, и који се, још недовољно обавештени, по воде, за критичарима и књижевним и уметничким од сасвим споредне вредности.

о.

УМЕТНИЧКО ДЕЛО

Да би се могло говорити о неком уметничком делу, ма које то врсте било, мора се пре свега знати шта је то Уметност. Иако то тврђење на први поглед изгледа прилично — наивно, кад људи, например у нашој средини, помисли на разнолике манифестије на уметничком пољу рада, и на понеке теорије о Уметности и о уметничким делима, он мора увидети, да је таква једна реч, као уводна реч, потребна, да би се што стручнија и што тачнија оцена дала о уметничким делима.

Живећи у сенци смрти која их чека, чим су почели да размишљају о трагичности вечно необјашњиве судбине своје, људи су тражили путеве, начине и средства, да судбину своју што више могуће олакшају. И као прва утешитељка, почевши од најпримитивнијих људи, јавила се религија, потом су се јавили философи, научари и уметници. Сви ти људи трудали су се, да анализују живот људски, и проучавајући га у односу његовом са свим што постоји у Природи, дођу до што сигурнијег сазнања о смислу постојања његовог, и о циљу његовом. И радећи

вековима дуго, долазили су до врло разноликих, па и до сасвим противних једни другима закључака.

Као највећа пак разлика у поимању о постојању, о смислу, и о циљу живота људског, може се истаћи разлика између философа и научара с једне, и уметника с друге стране. Док је философима и научарима циљ, да реше проблем живота, како би се тиме памет и разум људски задовољили, без обзира на последице које отуда могу произићи за свакидашњи, практичан живот људског, дотле је уметницима циљ, да људима и у његовом обичном, свакидашњем, практичном животу, посредством осећајности његове, даду могућности, да доживљују задовољства, радости, па и срећу.

Стојећи пред разним проблемима овога света и живота, и трудећи се да их објасни, у колико се због тога у људа узнемири и узбуње мисли, и разум обре у непроходне лавиринте, у толико се, и још у јачој мери, узбуни и потресе осећајност људска. А Уметност је царство осећајности и ничега другог. И то оне осећајности, са које се мисли разведравају, ра-

зум изводи из лавиринта, а дух човеков доспева под ведре видике лепоте и среће и у овом животу.

Говорећи о тој теми, ја сам у једноме мом разнијем делу рекао и ово: У ма коме облику своме, Уметност не дејствује ни на схватање наше о Лепоме, нити на нашу моћ размишљања о Лепоме, но једино и искључиво на један од најделикатнијих атрибута наше људске природе, на моћ осећања Лепога. Као го што душама нашим нису потребни никакви потстреци, вити упути: објашњења и тумачења, пре но што би задрхтале, и да би задрхтале пред безбројним Лепотама у Природи, исто тако душама нашим нису потребна никаква објашњења, да би се осетиле пријатно потресене пред уметничким продуктима Лепога. Тамо, где је уметник делом својим то јест душом својом успео, да нам изнесе своје осећање о Лепоме, пошто је то једини циљ правој Уметности, али тако, да нас из ограниченог овог света свакидашњице, управо понесе у неке безграђичне просторе времена, и под неке друге, савршије хоризонте, једино тамо могу бити покренуте оне суптилне стране осећајности наше, са којих се развијају у нама естетичке сензације, које су највише, најплодоносније и најсавршеније сензације, до којих човек може доћи.

И наводећи том приликом разне дефиниције о Лепоме, дао сам и ја своју дефиницију. Лепо је појава, рекао сам, која на нас утиче тако, да се, док она траје, осећамо у потпуној хармонији и с Природом и с целим светом и животом нашим овакав какав је, и понајближе стојимо ономе, што се срећом зове.

Лепога, и естетичког дејства Лепога, може дакле једино бити тамо, где се, било на какву појаву из сунчанога света, или из света моралног, или из света акустичког, наша осећајност крене из свог нормалног стања, опредељенога приликама личним и тренутним, уздрхти, усталаса се под утицајем неке нове придошле снаге и благости и одушевљења. Тога дејства има само онда, кад се, као успаване дотле, одједном пробуде у нама све наклоности душа наших ка Добрим, ка Племенитом, ка Узвишеним; кад, као да нам много јасније дође све што је око нас, и видимо лепоте и тамо, где их до тада нисмо видели; кад сами себи дођемо некако већи сложенији но што смо дотле били, и осетимо у себи добре подобности и наклоности, за које дотле нисмо знали.

Да проналази дакле, и да у материјалним облицима износи пред нас дела, која ће будити у нама та и таква осећања, једини је циљ правог уметника, и основна је карактеристика капиталног уметничког дела, и музичког, и поетског, и сликарског и скулпторског.

У своме делу „Порекло и наречење уметности“, француски писац G. Séailles налази, да „принцип уметности почива у неспокојству душе чежњиво

жельне бољега живота“.

Ако се оно што сам горе навео, иако се тако схваћен принцип уметности, а схватање је то сасвим тачно, узме као полазна тачка у процењивању делâ; која се износе на јавност под именом уметничких дела, правилна оцена тих дела, биће у многоме олакшана. То нарочито вреди с обзиром на ту околност, што је хиљаде и хиљаде њих, који се баве израдом дела, у тежњи да то буду уметничка дела, и који се сматрају за уметнике, а који, може се рећи, још нису успели да знају ни шта је то уметност, и шта јој је циљ, и какве услове једно дело има да испуни, да би било уметничко дело. Поред многих доказа о томе, што их имамо и у нашој средини, ја ћу се овом приликом задржати искључиво на сликарству и скулптури.

Иако су о сликарству и о скулптури изношene многе теорије; иако су, на та оба поља рада, ницале разне школе, разне индивидуалне интерпретације, и употребљавала се разнолика техничка средства и манири, — оно, што је ван сваке дискусије, то је: да је сликарско дело у толико савршеније и у толико ближе уметничком делу, у колико је вернија имитација, вернија репродукција онога што из природе претставља, а што се све скупа ставља у категорије: портрета, пејзажа, марине, жанра, мртве природе и историјске сцене, а да је највиши израз скулптуре што вернија репродукција нагога, правилно развијеног тела људског, у ма ком то било природном, нормалном и лаком ставу и изразу његовом. Где у сликарском и скулпторском делу, није до најсићушнијег детаља тај услов испуњен, ту нити има уметности, нити, слетствено томе, има уметничког дела. И није било ниједног великог сликара и скулптора, коме то није било и сувише јасно, који није успео да буде велики и славан.

А основно средство којим су се стварала велика сликарска и скулпторска уметничка дела, била је линија, био је цртеж, била је силуeta. Само тамо где је сликарско и скулпторско дело правилно исцртано, могло се оно колористички и скулпторски правилно довршити.

О значају прецизно имитованог цртежа и колорита, ево шта каже Jules Breton (1827—1906) чувени француски сликар, у своме делу „О сликарству“: „Кад се узме да посматра развој великих уметничких школа, види се, да је међ свима њима било analogije. Све оне почињу строгим учењем цртежа и до танчина тачним посматрањем Природе. Први иницијатори тих великих уметничких школа „још су до ста окрути, али и они савесни и истинити. Потом долази период великих мајстора, који, не удаљавајући се од верног подражавања Природе, знају да одабирају, и истражујући Лепо по облику и по боји, воде Уметност до другог“ до савршенијег степена подражавања. Кад је оно Давид рекао: „будимо прво исти-

нити, па онда лепи“, он је у то мало речи свео читаву историју уметности, и у исто време теорију о васпитању уметника. „Далеко од тога, да буде од штете по оригиналност уметника, озбиљно студирање, оригиналност његову само појачава и даје маха усавршавању његових индивидуалних подобности“ отуда и долази да је „Много већа разлика између поједи-них великих уметника разних школа, него што је између њихових претходника. Што се пак тиче ознака кварте укуса, оне се могу свести на две против стоеће склоности, обе подједнако кобне: или се иде да тражи Лепо изван истинитог, и долази до манијеризма, или се тражи истинито без обзира на Лепо, и долази до сервилне имитације.“

Али, иако су ти услови *апсолутан закон* за сваког сликара и сваког скулптора, који је рад, да му дело које спрема буде уметничко дело, њему је јасно, да на то што му природа пружа, он има да унесе и самога себе: своју душу, своје естетичке назоре, подрхтавање свога срца на разне појаве Лепога, и оне снове, што му их душа сања, кад се у извесним часовима крене из свагдањних својих личних прилика, кад се крене из овог земаљског света у неке многе лепше регионе, у којима као да му је душа некад боравила, па их се сад сећа, а што је свим уметницима заједничка црта.

Радећи слику, кад није у питању портрет, трудећи се пре свега, да изабере мотив с којим ће имати највише услова да утиче на осећајност и на машту нашу; да изазива реминисенције на личне доживљаје наше; да пред маштом нашом ствара визије, које нам и осећаје и мисли разглађују и пријатно нас потресају, или нам сконцентрисавају пажњу на сугестивне појаве из потрешљиве историје душе човекове и историје душе Природине.

Кад један такав мотив изабере, било да је то појзаж, било марина, било жанр, било историјска сцена, трудећи се да му композиција слике буде што хармоничнија целина; да на њој нема ничега што би кварило лепоту општег утиска слике. И тек кад та два питања срећно реши, радиће колористичне детаље на њој, и то што сличније тим детаљима какви су они у истини у датом осветљењу.

А радећи скулпторско дело у његовом најсавршенијем изражaju, то јест, цело *наго људско тело*, трудећи се да нађе модел, који ће и пропорцијама и лепотом поједињих делова својих, и целокупним обликом и изразом својим, најближе стајати којем од узорних делâ, изражених једном од оних скулпторских фигура класичних грчких скулптора, које су оглашене за канон античке скулпторске лепоте.

Али, исто тако као и сликар, и скулптору није довољно да само репродукује, да само копира, па ма то и најтачније било, обличје, до савршенства лепога људског нагог тела, јер и он мора да у изради тога дела свога, унесе и самога себе, то јест, своје

личне естетичке осећаје, своју душу дакле. А то скулптор постизава искључиво ставом тела своје фигуре, пошто је стотинама ставова, у којима се једно тело људско може претставити, а мало међу њима, у којима је лепота тела на најестетичнији начин изражена.

Да фигури својој, односно деловима тела на њој: глави и врату, раменима, целоме трупу, рукама и шакама и сваком прсту на њима, ногама и стопалама који ће је психолошки најверније претставити, дà такав став, да посматрана са свих страна прави ути-сак савршene хармоније линија, еуритмије, — то уметник — скулптор може постићи једино дубоким осећањем Лепога, и богатством ефекта тога осећања на душу његову. То што се тиче уметничког изражaja целокупног нагог људског тела. Али у тој целини израз самога лица даје највише могућности скулптору, да документује своје поетско надахнуће.

Кад је успео, да и самим ставом целе фигуре и делова њених, изрази психолошки моменат њен, пошто се тај моменат најјасније изражава на лицу њеном, он на лицу има да усредсреди сву пажњу своју сав свој таленат и своје естетичко осећање. Изрази љубави у тако сложеној скали њеној, израз сете, туге, разочарења, очајања, наде, милоште, одушевљења и заноса, како богата скала, да се уметник користи њоме, у циљу стварања делâ, која ће потресати срца људска!

А кад је скулпторско дело као целина, претстављено са више фигура, то онда, са истих обзира као и у сликарском делу, скулптор мора да води рачуна о композицији групе. Пошто у таквим случајевима, више фигура чине једну целину, група ће у естетичном погледу много изгубити ако није добро компонована, па ма поједине фигуре биле анатомски, статички и психолошки и најбоље израђене.

II

Према томе: за дело, било сликарско било скулпторско, које се као уметничко износи на јавност, може се позитивно рећи, да није уметничко дело ако, као мотив оставља и осећајност и машту и интелигенцију нашу апсолутно индиферентну; ако није добро цртано и добро компоновано; ако није рађено са дубоким осећањем Лепога, а што се несумњиво још на први поглед да приметити; ако као сликарско, није перспективно и колористички-рельефно верна имитација перспективе и колорита, тојест ефекта било сунчане, било месечеве, било вештачке светлости под којом је рађено, а као скулпторско ако није анатомски, психички и статички до најмањих детаља верна копија правилно развијеног тела људског у његовом најсавршенијем обличју и најимпресивнијем естетичком ставу. За дело, било сликарско било скулпторско, које те услове испуњава, може се позитивно рећи да је уметничко дело.

Сем тога, не може бити уметничког, сликарског и скулпторског дела, нарочито великог уметничког дела, а да га није радио човек, у чијим грудима осећање Лепога у природи и у делима људским, није још од најраније младости било пробуђено. А ниједног сликара и скулптора са таквом једном осећајном предиспозицијом није могло бити, који још и пре но што се одао уметности, још и пре но што је и ступио на Академију, није био у стању да разликује добро сликарско и скулпторско дело од рђавог, пошто му је за то сигурно мерило било, та његова осећајна предиспозиција, која ће му после, у току рада, бити и инспиратор и једини сигуран вођ и учитељ.

Кад се каже уметничко сликарско дело, каже се, да је човек, да је творац његов успео, да у релативно маломе објекту једном, претстави извесну светлосну вечито исту појаву једну из Природе, али рађену тако, да се кроз онај, може се рећи равнодушни изражај саме природе у тим творевинама њеним, осети тежња човекова, да их идеалише, да им тако обичнима по изгледу, открије дубоки смисао постојања у односу њиховом према човеку. То кад се тиче пејзажа и марине. А кад се каже жанр, тј. слика, на којој је претстављена каква сцена из историје душе човекове, или из света имагинације, да би таква једна слика била уметничко дело, поред испуњених горе наведених основних елемената сликарске уметности, и оно мора имати за циљ, да пред физичким и духовним погледима гледалаца, шире видике импресионога света, наводећи их, да осете, да се увере о томе, како је у понеким доживљајима што су их сами преживљавали, било много поезије. То је уосталом једна од главних одлика правих уметничких дела, пошто је мисао-водиља правим уметницима једна иста, а то је: да одушевљавајући се појавом Лепога, дају потстрека и другим људима, да и они мало помније почну истраживати те појаве и задржавати се на њима.

И у нашој средини има доста њих који ће рећи: ако је све то тако у ствари, тј., ако се горе наведени услови морају испунити, да би једно сликарско или скулпторско дело било уметничко дело, како онда човек да разуме многе модерне естетичаре и многе државне колекције слика и скулптура, у којима има и таквих сликарских и скулпторских радова, на којима се види апсолутна негације значаја природно-нормалнога и значаја линија уопште, и цртежа, и силуета, и композиције, и колорита, и еуритмије? И кад таквих радова има чак и у државним колекцијама слика и скулптура, сме ли се рећи, да и то нису уметничка дела?

Ја мислим, кад се и таква питања могу постављати, да на њих није нимало тешко одговор дати. Наравно, да се и то сме рећи, и по стотину пута сме рећи. Да се у доба негације и вековима устало-

жених вредности на пољу уметности, као што је наше доба; да се у ово доба болесног и душевног, и духовног, и мисаоног, и социјалног превирања, нађе и по који такозвани званични експерт-естетичар, који ће предложити да се за државне колекције купе и такве слике и скулптуре, лако је појмљиво. Недовољно убеђенима, и у ствари површи узбуђенима и потресенима на доделу појава Лепога, и међ њима има људи, који се без великог отпора подају утицају гомиле, и само повременог и модног схватања уметности, насупрот вечито истих, непроменљивих атрибута њених. Али, могу ли такве слике и такве скулптуре, довести и у најслабију сумњу вредност и лепоту правих уметничких рађених слика и скулптура, и бацити ма и најмању сенку на њих? Никада. Најпротив, само им могу вредност још више појачати.

Уосталом, и то настрао схватање у сликарству и у скулптури, већ се ближи крају своме, и неће дugo проћи, па ће се на тај период у историји уметности гледати као на болесну појаву једну, која здравим клицама и животном соку културе Лепога, и најмању штету није могла да нанесе. За потврду тога, могу се навести последње годишње изложбе слика и скулптура у велиkim центрима европским, нарочито у Паризу, на којима је све мање и мање радова сликара и скулптора са неприродним, артифисијелним и парадоксалним схватањем уметности и њеног значаја у историји душе и духа човековог.

III

Све што је неприродно и абнормално не може бити лепо нити може бити дугог века. Зашто дела грчких скулптора и сликара из ренесанса и данас као ненадмашни узори стоје? Зато, што их је природа инспирисала, природа са вечито истим светлосним и обличним појавама својим, које се никаквим теоријама, никаквим анализама, нити личним тумачењима не могу претстављати другачије но што су у ствари.

А то су појаве, на доделу којих су се прекаљивале душе људске и осећајност се људска изводила у хармоније над хармонијама. Бити равнодушан пред тим појавама значи, немати услова за рад ни на којем пољу уметности. То је основно мерило за сигурну оцену дела, која се износе на јавност под именом уметничких дела. Они, који су рођени да буду сликари и скулптори-уметници, не само што то узимају за основни, за неприкосновени принцип за своје деловање, него се још труде, да разним комбинацијама, било у мотиву, било у композицији, било у моментима осветљења, том принципу што рељефнији изражај даду. И што више среће имају у томе подухвату своме, у толико им дело стиче већу уметничку вредност. А то је и дало повода, да се индивидуални изражај у уметнички израђеној слици или

скулптури, као уосталом у изради и свих осталих уметничких дела, прогласи за главну ознаку уметничких талената, интерпретације и естетичког урођеног и васпитног осећања. И на питање: да ли је једно дело уметнички схваћено и уметнички израђено, пре свега мора се узети у оцену, у колико је мајstor који га је радио индивидуалан, то јест у колико је оригиналан. Да се индивидуалност, исто тако као и таленат и стручна спрема, свакога који се бави израдом слика и скулптура и сувише јасно очituје у његовим рукотворинама, не подлежи ни најмањој сумњи. Али баш због неизбежне разноликости у њима, и сувише је лако проценити, које је дело израз осећања Лепога и естетичког схватања, а које је дело обична работа. Позивање на разне школе, на разне учитеље и на разне теорије, што је код нас тако чест случај, и сувише је неизбично, да не кажем смешно, јер нека човек без талента проведе не знам колико година и не знам у каквој чувеној академији, израђевине његове неће имати ничега заједничког са уметношћу нити са културом Лепога.

Говорећи о сликарству, ја сам нарочито избегао, да поменем слике које се стављају у категорију чисте мртве природе. А избегао сам стога, што се таквом једном ма и најбоље успелом сликом, мајstor који ју је радио, ставља у ред не уметника, но вештог и добrog занатлије, јер не уноси у то дело своје израз своје творачке моћи, своје оригиналности и своје инспирације, нити своје духовне и душевне подобности, но једино професионалну умешност своју. То једно, а друго, такве слике, на пример мртва риба или рак, или мртвав зец, или воће или свежањ зелени, или чаша, или друго какво посуђе, или боца с вином, могу изазвати само разнолику градацију гастрономских прохтева, а такви прохтеви далеко су од тога, да изазивају естетичке осећаје, што је једини циљ свих уметничких дела. Али ако би и на слици која претставља само мртву природу, на пример, један кутак пијаце, на којој се продају животне намирнице, сликар претставио, рецимо, и једно женско чељаде са корпом преко руке, које је дошло да купи што је потребно за спровођање јела, слика би та тиме одмах ушла у категорију жанра, и добила би свој уметнички израз, јер би гледаоце опоменула на кућно огњиште, које би, оном познатом, карактеристичном потом својом, очитовало поезију живота у кући, у породици, крај матера, до-маћица и крај својих, а то је такође један од вечно потрешљивих мотива из историје живота људи.

У томе исто тако лежи и разлог, због којег су слике из категорије жанра, на којима су претстављене сцене из живота и историје душе анонимних људи, без обзира на епоху и на поднебље, од већег ефекта на гледаоце, на историјске сцене и доживљаји

познатих личности. Док једне претстављају историју човека у њеним вечно истим обележјима, које се, дакле, могу односити и на нас лично, дотле друге претстављају само неки моменат из историје познате неке личности. А историја душе човекове уопште, одувек је више и дубље говорила и памети и срцу и машти људској, од историје ма кога то било познатог човека.

Опште људско у широким контурама својим, било је одувек од већег ефекта но што је било само индивидуално. Мало шта може бити толико заједничко људима, као што су осећаји и размишљања, што их на пример под широким поднебљем, у светлости јутра или нарочито вечера, пред зајак сунца, изазивају лепи видици, кад се срца смирују, благост душу обузима, а дух теки у висине. И с обзиром на то, изазвати такве осећаје уметнички израђеном сликом, последња је реч уметничког стварања.

Само, како се и на догледу и најлепших видика не узбуђују до те мере сви људи подједнако, но само извесни међ њима, то јест људи финије природе, финије сенсибилности, то се и ефекти Лепога у природи и у уметничким делима, једино на њих и односе.

Не може на жалост свако да проникне у дубину душе своје и осети, и разуме, за чим му душа пре од свега осталога чезне и уздише, нити је свакоме дато да живот свој посматра кроз призму вечности, и вечно Лепога, то јест да посматра са највише могућег разумевања. То је само дато уметницима — поетама, а поред њих још и поетски диспонираним људима, који иако нису уметници-творци, по суптилној осећајности иду у ред уметника, само анонимних уметника.

Ја држим, дакле, да се из горе наведенога може донети овакав закључак. Уметничко сликарско и скулпторско дело, у стању су да даду само људи, са урођеним дубоким осећањем природе и ефекта спектралне Лепоте и ефеката дирљивих и манифестија душе, духа и маште инкарнираних у личности човековој, и да су само људи са таквим душевним диспозицијама у стању да доносе меродавну оцену о делима, која се износе пред јавност под именом „уметничких дела.“

Уметност је контемплација; уметност је задовољство духа, који се упија у природу, и у њој открива дух, који је оживљује. Уметност је радост интелигенције, која јасно прозире висину, дајући јој нов живот и обасјавајући је савешћу. Уметност је најсублимнија мисија човекова, јер је вежбање мисли, која се труди да разуме свет, и да га другима учини разумљивим.

Paul Gsell

ИДЕАЛИСТИЧКО СХВАТАЊЕ СРЕЋЕ

По идеалистичком схватању среће, срећа се не састоји у притеђавању спољних, одређених објеката, но у унутрашњем свету, то јест у свету сензација осећајности и идеја. Осећајност је њена главна основа. Осећајност је прави извор среће... Осећајност и срећа нераздвојни су. Из осећајности се развијају: пријатељство, наклоност, љубав, пожртвовање, доброта. У њој су и клице уметности и мисли; она ствара елиту људи: љубавнике, песнике, уметнике и мислиоце. Финоћа осећајности пружа онима који су њоме обдарени срећу, непознату осредњим људима. У љубави, у уметности и у мисли човек срећу тражи. Сваки од та три елемента среће има своју нарочиту снагу, али уопште узеши, обично иду заједно...

Између љубави, творачке маште и рационалног истраживања, постоји неко природно сротство. Ко воли, он је у исто време и уметник и мислилац, а да није свестан тога. Ако уметник и заљубљени не знају да формулишу своје идеје; они их осећају. Код њих сензација и идеје синоними су. Што се философа тиче, у њиховим вртовима увек цветају љубав и уметност...

Сви велики песници говоре нам о љубави као о главном елементу среће. Данте отворено изјављује, да му је песничка и философска инспирација долазила од бескрајне љубави његове према Беатричи. И Лаура Петракова јавља се, као извор све среће свег блаженства, свих доброчинства и највиших осећања људске природе. „Од љубави, уверава нас славни песник, мисао ми долази, и долази ми храброст да се уздижем ка небу, где влада вечита светлост...“

Срећа, која се љубављу постиже, може се такмичити једино с љубављу које нуде уметност и наука. Љубав, уметност и наука омогућују нас, да живимо у високим регионима, ван узаних граница живота...

Али срећа, коју постижемо љубављу и мишљу, обично се изражава патњом... У емоционалном и интелектуалном подручју, срећа и патња сливају се једно у друго...

Туга и патња уметника и философа, није она грозничава утученост што долази сутрадан по организању, но је патња, што долази после размишљања, изазвана обесхрабреним апстракцијама и самоћом, која је нёма у часовима очајања, и која се не даје, да је други посматрају, но је патња вишега реда која води ка савршенству. И само изабране душе осећају такву тугу, и имају жељу да се усавршавају. То је, може се рећи, осмешљива туга. Иако није судбина људи да пате, патња је извор, у којем се човек мора освежавати да би боље разумео шта је срећа...

Људи супериорни срећни су што пате. Они

пате, јер осећају срећу, коју гомила не зна... За деликатне душе, сваки је додир са стварношћу патња. Велики духови и у књижевности, и у философији, и у уметности, обично су усамљени...

Интелектуална усамљеност обична је појава код уметника и мислиоца. Реч нема никаквог значаја упоређена са мишљу, која је у нама, и која се у ћутању очитује. И оно што је најлепше у човеку, то је та ћутљива мисао. Највећи проналасци и најбоља дела, стварани су у самоћи и у повучености. Од већите тишине и од бескрајних простора, само се слабићи боје...

Човек тражи од себе много више у самоћи него у друштву, јер у самоћи има много више слободног времена, идеје су му обимније и светлије, и јасније суди о животу. Докле је год човек понесен за идејом, он је *дук*, он је срећан, а чим се упусти у одношаје с друштвом он постаје *интерес*, његове друштвене везе убијају му духовне аспирације и мирноћу срца...

Човек жељан славе, обраћа се чистој истини амбициозан тражи да претекне друге, и служи се најнижим страстима, предрасудама и сићушношћу, да би се уздигао, али, не водећи ни мало рачуна о томе да ли је земљиште којим ступа мермерно или је блатњаво, нити о томе, да ли су они које жели да претекне лафови или овчице...

Живети својим животом, значи, ићи за својим личним тежњама, удесити живот по својој вољи, не трпети никакав утицај са стране; значи, ослободити се конвенционалних друштвених закона, и бити независтан. А како је оно Гете рекао: „Ко хоће независно да живи, тај се мора затворити у своју кућу.“ Уколико је човек слободнији од туђих ауторитета и утицаја, сваке друге силе сем своје савести и својих разлога, утолико је срећнији.

Човек је воља и слобода. Човек који нема воље, не живи, а исто тако не живи ни онај, који није у души слободан. За уметнике и за мислиоце слобода је срећа, слобода је есенцијална потреба великих интелигенција...

И уметник и мислилац приморан је да рачуна и са материјалним „потребама“, али због богатства унутарњег му живота, он не зна како да се у том погледу нађе. Никад задовољан самим собом, и стално се посматрајући, и не верујући доволно самоме себи, он се у животу не уме да нађе, као што се други налазе. Уметници и философи живе у свету снове и идеала, свакодневна стварност не постоји за њих и чисто их врећа. За њих мисао и уметност, као делови човека, већ самим тим стварност су, а не фиктивне претставе. Противно маси, они не сматрају да је лаж ни духовна радња ни машта...

Како су објекти мислилаца и уметника узвишиени, то они с висине гледају свет људи, због чега су неосетљиви према сујети живота. Занесенима тим племенитим подухватом, њима је индиферентно све, што нема везе с тим...

Живети, волети, радити, тражити срећу уз сарадњу савести, то је циљ свакога човека, али, да би то постигао, он не сме жртвовати ни своје идеје, ни своју част, нити се служити лажима ни пристајати на подле компромисе. Јер, ако треба имати храбрости, да би се природна зла подносила, зла, која се не могу избеги, апсурдано је подносити конвенционална зла, која се могу избеги, а да се тиме никоме не нахуди...

Схватити и тежити за бољим, тежити за идеалом, значи, повести и нараштаје, који иду за нама... Ја тврдо верујем, да ће оно, што је најбоље у мени, живети и после мене. Веровати је, да се ни један сан мој неће изгубити. Други ће га прихватити после мене, докле га не доврше...

Љубав, уметност и мисао, приступачни су само интелигенцијама вишега реда. Да би неко био достојан да воли и да мисли, потребно је, да из њега зрачи интелигенција. Не воли и не мисли свако ко то хоће. На жалост, као год и љубав и медитација је изгубила своју достојанственост: Ми врло брзо волимо, и још брже мислимо. Ми мислимо и на путу, и запослени, и за то нам треба мало спреме, а још мање тишине. Мозак нам је постао врста машине, која се стално обреће. Волети и мислити, акт је лепоте само код елите од елите. Међутим, чега има лепшег од човека који мисли? Може ли бити задовољније титуле од философа-уметника, слободног и независног?...

Љубав и мисао есенција су среће. Срећа је чежња према идеалу, главном елементу нашега живота, конкретном циљу, у којем гледамо апстрактан објекат наших нејасних тежња.

Срећа се састоји не у имати, него у хтети. Човек може знати срећу само ако је тражи у дубинама свога бића. Лажна је срећа коју тражимо од нечега нама страног. Ако нам срећа не дође из самих нас, никде је нећемо наћи.

Ослободите се обичности живота, ослободите се онога, што је у животу ниско, ослободите се свега онога, што тражи да, се без контроле наметне. Свака истина само онда вреди, кад човек сам до ње дође. Борите се против антагонизма између наших мисли и наших дела, само је у томе морал и никде иначе.

Прави је, морални је живот, продужење и довршење мисаоног живота. Будите то што сте, и не тражите да имитујете срећу других. Срећа је стална тежња за животом све више морално лепим и

хармоничним...

Интелигенција није основни елеменат карактера, но је светлост, према томе она нити је живот нити је акција...

Нада је рђава и за обичне људе, јер убија вредност онога, што нам се налази на дохвату руке. Радости којима се човек нада, ниште радости које су већ ту... Нада је поезија слабих. Људима генијалним она је непотребна... У поукама, што их природа пружа, генијални људи свих времена црпили су снагу своју. У колико човек више страда од друштва, у толико му се природа чини дубоком и тајанственијом утешитељком и извором надахнућа...

Велики људи прво су благо човечанства. Carlyle с правом налази, да је општа историја, историја делатности човекове, уствари историја великих људи. Они су били вођи народа, модели, творци свега онога, што је маса људи била у стању да створи...

Само, ако сматрамо, да је производња талената интелектуалних најважније од свега, важније од жећве памука и кукуруза; ако усвојимо: да милион глупака није раван једном генијалном човеку, ми ипак одбијамо теорију, по којој би свет постојао само ради великих људи, а маса њима само за поднођје служила. Нетачно је тврдити, да је велики човек крајњи циљ човечанства. Јер, ако би човечанству био циљ да произведе неколико виших јединака, постојање човечанства не би имало смисла, јер какав би тада био циљ тих виших јединака? Нама није познато какав крај чека човечанство, али морамо усвојити, да се циљ великог човека састоји у томе, да води и показује људима пут, којим требају да иду, то јест, да их упућује о томе, како треба да живе. Само под тим условом може човек да буде велики човек. Велики човек не треба да полаже на неједнакост друштва и развија у себи осећање супериорности. Напротив, та супериорност треба да га утврђује у осећању дужности према масама. И велики научар, и велики писац и велики уметник треба да се користи својим добрым гласом, својом моралном моћи, људима, који су се окупили око њега, и да проповеда правду и истину... А нарочита му је дужност да својим личним примером указује, како да се живи, и пре свега утврди апсолутну и хармоничну сличност између својих принципа и свога живота. Никакав велики прогрес у судбини човечанства није могућ, докод се не изведе велика промена у начину мишљења, али исто тако и у начину живота. Сваки савестан човек требао би да заслужи да се о њему може рећи оно, што је Мерк рекао Гетеу, а он му је рекао: „Твој живот више вреди него твоје дело.“ То је идеал, ка којем теже напредак и цивилизација...

Ossip Lourié

СТАРА УЛИЦА

Грануло је сунце лепог летњег дана,
Из баштица малих са обадве стране
Јутарњи је бистар затрпето ваздух,
И повија цвеће и љуљушка гране.

Преко ниских кућа већ су златни зраци,
Ал' тек с једне стране на дворишта пали,
И већ чељад вредна на пос'о се дигла,
И бунари стари клопарати стали.

Хор птичица малих пева химну јутру,
Свака на свој начин, свака с пуно воље,
Набрекла им грла, тресу им се крилца,
Ко да неко цени: ко ће од њих боље.

На дрвету негде и тугутке гучу,
А на ниској стреји цврче млади тићи,
И причуше ено, голубови лаки,
Како ће високо под небом се дићи.
Забрујао живот, и шумор му чујеш,
И песму што пева неки гласић меки.
Ти посматраш све то, и све ти се чини,
Као слика нека из снова далеки.

И љубав свих срца, што су некад била,
И што јоште бију у том мирном куту,

У безброж се слика испред тебе створе,
И све редом иду по том истом путу,

Тој улици старој, којом многи ишли
Од детињства раније до у старост свелу,
И све чувала их, и крепила пићем,
Што извире само на живота врёлу.

Међ зидове њене, многима је њима,
Откуцало време најсрећније сате:
И љубави прве и уздаха слатких,
Што се више никад не знају да врате.

А многима опет, смртни часи мрачни
Лупали су крадом на слемена ниска,
И често у ноћи, из кућица старих,
Очајничика, страшна, чула би се писка.

И кућице редом у улици старој
Дрхтале би тада. Страх од тајне неке
Што више свег лебди, помрчав'о би им
И сате што теку, и дане далеке.

Ал' кад после тога, у вечери мирне,
Зачује се прва каква песма лака,
Улица се цела, прене к'о да слуша,
Докле год од песме дрхти нота свака.

РОМАНТИЧКИ ОЛИМП

Пошто је император однео на Свету Јелену сву епску величанственост свога доба, дошла је била друга једна револуција, револуција књижевна. Шатобријан јој је био Мирабо, Ламартин — Верњо, Виктор Хиго — Дантон. И око њих тројице славних, на падинама њиховог Олимпа било их је доста и богова и полубогова који су се пењали: Дима, Алфред де Вињи, Балзак, Алфред де Мисе, Сент-Бев, Теофил Готије, Жорж Санд, и толико њих других. Говорило се о плејади, а било их је две, три, четири; више их нису бројали на књижевном небу, као елоквенције под револуцијом, као хероизме под Бонапартом. То је било у доба моје прве младости. У оној засењености, мислио сам да скрстим руке, али све дрвеће цвета, па и оно, које не даје плода; све птице певају, па и оне, које нико не слуша. Па и саме звезде падавице имају свој моменат.

Очарани посматралац, а по каткад и сам учесник, видео сам, боље но многи други све оне, који су генијалношћу својом продужавали Наполеонов век...

Драме идеје имају такође својих перипетија.

Душа једнога народа није увек у политичким и ратним сферама, она је такође, она је нарочито у чудима поезије, уметности, књижевности. Више но и краљеви, песници су пастири народа; уметници распаљују машту...

Политичка револуција од 1830 године, била је стерилна... Али је она дала повода књижевној револуцији, која је била плодна. Романтичари, пењући се уз Олимп, пуним су рукама бацали небеску ватру, која је стварала урнек дела. И у томе је била права револуција. Старим школама остајале су само академије. Романтичари су се дочекали књига и позоришта. Поезија се одрекла својих лажних богова. У своме ентузијазму одрекла се била и свога бога: Расина, али је признала то светотатство. А то је било лепо позорје, тај триумф блиставог живота. То је било као ново стварање света. Нове идеје, нов језик. Сликарство је већ било једна звучна поезија, а поезија је постала право сликарство... У уметности је проглашена истина, лепота и слобода. Више школа није требало. Сваки је стварао своју граматику, да

би стварао своје дело. Шекспир је био бог, а Хиго његов пророк. Шатобријан је могао веровати, да ће бити први претседник те књижевне републике, али његова поетска проза већ је била изашла из моде. Ламартин, велики дух и велики песник, имао би више права на то краљевство, да није дотле скоро стално живео ван Париза, било у дворцу Saint - Point, било у Италији, ишчекујући да буде амбасадор. И тако је дошао Виктор Хиго, пошто је он био прави претставник те револуције. Имао је и смелости и генијалности, којима се стварају диктатори и господари. У осталом, он се није као Ламартин губио у маглама олимпским, знао је да књигу не чита сав свет и триумфовао је на позорници, говорио је очима, као што је говорио души. Пошто је очарао имагинације *одама и баладама* и *Oријенталкама*, свим чарима поезије, придобијао је срца страшћу, трагичним ужасом, и непредвиђеним театралним ударима.

Александар Дима није уступао Хигу свој удео у краљевству: дајући и сам ремек-дела...

Мене је у почетку Ламартин увео у романтизам. Око мене по нашим брдима говорило се само о Беранжеу, Делавињу, Шатобријану — и Шендолеу међусавременим песницима. Говорило се, како Ламартин обећава. Гласно се смејало смелости Виктора Хига. Говорило се о *Оди месецу* од Алфреда Мисеа, као о страшилу Музу.

Иако сам имао лично осећање о истини и о идеалу у уметности, страстан, као што су били песници XVI века, тај највиши израз галскога духа и францускога генија, ја нисам смео да окрећем леђа посвећеним боговима, да бих здравио бунтовника, у толико пре, што се човек могао дивити, а да се због тога не мора компромитовати, лепим странама прозе Шатобријанове, лепим строфицама Беранжеовим и лепим стиховима Делавињевим...

Али, двадесетогодишњим борцима као што сам ја био, ти су песници били усих видокруга. Осећали смо потребу за разузданим лиризмом.

А волите ли ви лиризам? Метали су га свуда: Шатобријан, у старом и у новом свету; Ламартин, и на земљу и на небо; Хиго, од истока до запада, од средњег века до Ренесанса; Дима, у својим драмама; Алфред де Мисе и кад се смејао и кад је плакао; Сент-Бев, у свом очајању; Сенанкур, у својим часовима усамљености; Ламне, у свом бунтовништву; Балзак, у своје жене од тридесет година; Жорж Сандова у својим страстима; Алфред де Вињи, у својим библијским евокацијама. То није био само какав бујни извор, но је била права река; није ни река била, но је био прави океан. Срећом поново су се биле почеле читати приче Волтерове; срећом, да је потсмешљивост, тај отсјај францускога генија дошла, дошла да осветли чела, обавијена осијанским маглама.

Али, не смејемо се осећању величине пред да-

нашњим људима, који се боје да описују, нешто више но што је природа.

Ја се једва усуђујем, да пред наше песнике, који су сада у моди, стављам на сцену личности муга времена: Шатобријана, Ламартина, Виктора Хига, Александра Диму и Алфреда Мисеа, демодиране романтичаре, како јуче рече један журнал. Али, шта ме се тиче! Ја пишем за читаоце у 1930 години.

Никада се век није јавио под славнијим аугурима. Шатобријан, Ламне и Жозеф де Метр, гледајући у прошлост, бацали су светлосне зраке на рушевине старога друштва, које је желело да се препороди, који су, гледајући у будућност, наговештавали нови свет један, који се имао из мрака дићи. Жаљење и надање борили су се под бурним небом, пуним меланхолије и свечаности: једни тужни, рањени, бојећи бесмртном крвљу својом сунце на заходу, други, ватрени, засењени првим зрацима зоре, која ће можда растерати облаке. И једни и други били су нездовољни садашњицом. У осталом, који је то песник, који је био задовољан својим временом? Али илузије прошлости, драге су успоменама, као и илузије прве љубави; али подрхтавање срца на догледу непознатога, духовима су пружали велику радост. Могло се рећи за век дете, као оно за Хекторовог сина: да се кроз сузе осмехивао.

Од 1825 до 1830, под првим зрацима књижевне слободе, дигао се био буран и завојевачки нараштај. Такмичили су се, ко ће се први попети до нових висина, ко ће први продрети у засењујуће хоризонте необраћене шуме будућности.

Ламартин је поново открио поезију давно напуштених извора верског осећања, и изворе поезије природе; Виктор Хиго освајао је свет светlosti; Гизо је обнављао философију историје; Вилмен објавио је критику страних књижевности лучом, мало избледелом у његовој руци; Consin је вратио из Немачке француску философију, која је била постала немачка, само ју је ослободио маглустина. Већ се наговештавао Мишле, као удар грома; већ су Минье и Пјер стављали на сцену шекспирске драме револуције.

То је било доба стрепње али и плодне борбе. Револуција, коју је Шатобријан отпочео у књижевном свету, ширила се међу идеје. Борба је још трајала, али се о победи више није могло сумњати. Сви су се духови почели окретати према светlosti једне универзалне револуције. Зар се и сами песници нису служили гласом будућности, да опевају величину прошлости? Најватренiji апостоли ресторације почели су слабити у својој вери. Шатобријан и Ламне прорицали су бродолом. А оно истина је, да се због бродолома проналазе нова острва.

Јулијска револуција избила је као прави сунчани удар и удар грома, али књижевну револуцију није угушила. Ламартин, Хиго, Балзак, Дима, Мериме,

Сент-Бев, Мишле, Стендал, Janin, Мери, Gozlan, Кар, доказали су, да књижевност иде испред политике.

Кад се човек само помисли, да је један исти час гледао све славне на окупу! Шатобријан под седим власима диктирао је своје успомене тробу; Ламне, већ остарио, али подмлађен новим духом, управљао је Риму своје *Речи једнога верника*; Беранже је писао своје последње песме с одјецима света који је свршавао, људима новога доба које је почињало; Ламартин је писао *Хармоније* о порушеним сновима својим; Виктор Хиго остављао је, да ветар револуције разноси његово *Јесење лишће*, и објавио своју *Notre-Dame de Paris* између две побуне; Жорж Сандова мешала је у снажну прозу своја маштања са сенсизонизмом на помолу, и са неукротивим бунама духа; Балзак је почињао своју *Људску Комедију* и исцртавао је слику друштва, које се васпостављало после бродолома једне династије.

ФЕСТЕТИКА

„Ни једно људско дело нема кохезије и трајашности, које није цементовано осећањем. И због тога, што чисто интелектуални принцип науке, имплицира осећајну индиферентност и инерцију, не може се полагати нада у дефинитивни социјални напредак на добитке и на развој научнога духа: њему се суверенитет не признаје...“

„Научни је идеал, врло скроман идеал практичног живота. Научни морал лишен осећаја, тога принципа енергије и акције, врло је вулгаран и врло стерилан. Тај морал, може само бити морал интереса. Колико је виши естетички морал, који спајајући добро са лепим, с добним акцијама развија и задовољство, и тако, у жељи тражи најенергичнијег покретача доброчине активности људске.

„На послетку, не изгледа ли, да монументи, мермери, фреске, чија лепота, и после пет, двадесет и педесет векова, остаје бесмртно млада, доводе у забуну сујету науке, која од века до века, од лустра до диспра, саму себе демантује и осуђује?...

„Нека би наука била лаж, нека би добро била илузија, естетичка воља била би последња истина на земљи, јер она хуманизује оно што је најхуманије у човеку: моралност, човекољубље, лепоту, јер само захваљујући њој, човек, трошно створење, спасава судбину своју од глупавости природних сила, и ути-

А иза њих, већ је тутњила једна још млађа генерација и још нестрпљивија као талас за таласима. Све су препоне биле порушене, и сви идоли оборени. И роман, и историја и критика подлегли су редом законима победиоца; све врсте поезије биле су трансформисане; позориште и поред отпора, било је пре-плављено страшним новинама, које су приморале сенку Аталину да уступкне. Каква војска Христофора Коломба решена да експлоатише морални свет и његове океане, његове тајне, његова бездна, његове архипелаге, и њихову познату и непознату популацију! Да ли се то дух људски спремао да се до звезда попне? Спремао се, али да поново падне, и да увек пада!

Колико је само ту било нових философија које су се назвале религијама! а потом, какав сан, послије толико смелих тежња!...

Arsène Houssaye

— ТИКА
скује понешто од своје мисли, на вечно покретљивом лицу васионе...“

„Наука, институције свакога века, пролазе... Његово пак уметничко дело остаје вечно младо. То је дело једина наследна очевина која остаје бесмртна и увек драга потомству и његово неисцрпно богатство. Ја не знам ничега већег од те солидарности, остварене у естетичком животу модерних људи са људима из прошлости, ничега узбудљивијег од тог вечно г оживљавања мртвих народа у њиховим урнек-делима, ничега окрепљујућег у бескрајном животу расе од вечитог гласа идеала...“

„Практичан живот, налази у култу лепога нај-потпунију употребу подобности човекових. Делокруг Лепога је бескрајан. Лепо је извор најдубљих и најчистијих задовољства, и у исто време најтрајнијих, јер се непрестано обнавља, и непрестано се повећавају радост и лепота живота, пошто свако естетичко задовољство продубљује и усавршава културу, пошиправа осећање Лепога и појачава уживање...“

„Естетички идеал, у коме се сједињавају, и то у свом савршенству, добро и лепо, који управља у исто време свакодневним практичним животом, односима социјалним, слободним временом егзистенције, уметношћу и све до саме мисли, универзалан је идеал са разлога тог, што је жељкање лепоте једно

универзално осећање, и од свих осећања људске душе оно, чија је плодност неисцрпна...“

„О лепото! Ниси ли зар у истини прва чежња свих бића; ниси ли зар принцип свег живота? Ниси ли зар смисао и узрок свих ствари? Шта би био свет без тебе? Ти си живи облик свих жеља, и бескрајна жеља свега што постоји. Свет се тобом одуховљава, и ка теби стреми вечна воља његова. Ти си све оно, што интелигенција људска узалуд покушава да схвати. Највиши идеал, па и сам Бог, у савести је само рефлекс твоје величанствености?...“

„Лепота је највиша радост. Хијерархија бића прелази један одређени процес. Прва манифестација личне воље, воља је за животом. Кад се живот осигура, свако тражи задовољство; потом интелигенције, остављајући материју, траже од лепоте задовољства потпуна и трајна, и у рафинираном друштву, најкул турнији људи уживају само у естетичком задовољству.“

„Лепота је жеља највишег реда; она је ишчекивање симбола среће, према томе најенергичнији је покретач активности људске. Култура љубави Лепога, постаје на тај начин права васпитна метода...“

Fr. Roussel-Despierres

„Лепота је симпатични и жељкани облик добра, и за нас та симпатија, принцип је моралне активности. Свако је морално дело лепо, и нема ништа лепог што нема моралне вредности, пошто је свака лепота поучна...“

„Естетички систем предлаже људима прави један морални и социјални режим. Слобода моралне активности и естетичка дедукција, развијају све врлине, које дају лепоту и индивидуалном животу и социјалном постојању. Оне, на неки начин, обнављају душу људску... Естетички живот приближује човека и жену, и сувише раздвојене у модерном друштву. У лепоти кућевног огњишта, скупља растурену породицу. У улешашој кући, негујући породична предања, изазива пораст популације, нов извор благостања, упроштавајући животне потребе, живот обогаћава...“

„Симболика људског тела била је основа свој грчкој уметности... Полазна пак тачка хришћанске уметности налази се на другом крају људскога бића,

који рони у океан осећајности и мисли, да ту с муком тражи солидно земљиште форми и лепоти. Што се пак тиче модерне реалистичке уметности, која ропски имитује спољну природу, уметност је та ближа карикатури но правој уметности. Ми смо до бескраја проширили хоризонте опсервације, снова и мисли, али смо изгубили познавање, уметност, и ако могу рећи морал телесне лепоте, који би требао да буде једна од основица васпитања и драмске уметности...“

E. Schuré

„Лирска се поезија рађа из дубоког осећања, универзалне хармоније. Та поезија не може да постоји без осећања верског, пошто у томе лежи дух њен. Исто тако лирска поезија не може постојати, нити бити уобличена без осећања природе. Она у срцу људском комбинује еманације тих двају светова: света невидљивог и природе, и ништа што се тиче људскога срца њој није страно, пошто је она највitalније боравиште срца људског, али не затвара душу нашу у круг људскога друштва, но се устремљује у свим правцима према светlosti и животу, пошто је она снага душе жељне живота у светlosti, кроз све оно, што јој говори о Богу. Свака поезија у којој се не рефлектује Бог, човек и природа, није поезија... У најмањем сижеу, ако је песниковија душа чисто огледало, у њој ће се огледати сва та три света...“

„Историја уметности садржи у најјаснијим и најтачнијим облицима сву историју људске интелигенције.“

Пошто је имагинација која води ка осећању Лепога, потребнија у уметности него у природи, и ватренија у младости него у зрелим годинама, то се у тој потреби треба благовремено вежбати и тежити ка Лепоме, пре но што старост дође, кад тешкога срца увидимо, да Лепо више не осећамо...“

Винклман

Исправка. У првом броју поткрада се једна упадљива грешка. Име великог енглеског песника Shelley-а погрешно је оштампано „Schelley“ што се овим исправља.

РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ

Власник и одговорни уредник Петар Ј. Одавић. Редакција Београд, Космајска 2 — Телефон 21-072.

За Штампарију „Св. Ђорђе“ Стеван М. Иковић и Боривоје Љ. Дуњић — Београд, Грачаничка бр. 11 — Телефон 28-500.